

Justina Irimia. O nouă biografie a fiicei lui Stalin

written by [Marginalia] | April 8, 2019

Lectura volumului *Blestemul Svetlanei. Povestea fiicei lui Stalin* este o amară descindere în interstițiile dintre un destin colectiv și un destin individual, ambele zdrobite de monstrul sovietic. Recurgând la volumele autobiografice ale Svetlanei Allilueva, precum și la o amplă bibliografie secundară, autoarea poloneză Beata de Robien relatează o istorie demnă de ficțiune, în care tensiunea guvernează cvasipermanent, iar personajele, de la cei doi protagoniști la zecile de apariții secundare, creează o galerie tipologică ce ar stârni interesul oricărui psiholog și, foarte probabil, l-ar uimi pe orice psihiatru.

De la copilăria binecuvântată de iubirea necondiționată a tatălui – pe fundalul izolării la Kremlin și în *dacea* familiei – la maturitatea ce îi revelează, treptat, înspăimântătoarea natură a lui Stalin și ravagiile totalitarismului și până la moartea departe de țara natală, Svetlana se confruntă, cu cerbicie, cu un destin croit de cele mai necruțătoare Parce. Câteva episoade profund tulburătoare circumscriu această viață definită de suferință, dezvrăjire, revoltă și de regenerabilă speranță naivă. Primul îl reprezintă sinuciderea mamei, act înfățișat copilului de șase ani și opt luni drept urmarea fatală a unei peritonite. Numeroasele acte de barbarie pe care Stalin le comite fără ezitare, pe parcursul anilor, lichidându-și unele dintre rudele prin alianță și condamându-le pe altele la exil în Gulag, contrastează cu afecțiunea pe care i-o demonstrează fetiței răsfățate. Oricând dispus să-i urmeze ordinele și să se predea capriciilor ei, liderul de la Kremlin îi este, un timp, partener de joacă și asistent la teme școlare. Mătușile, unchiul și verii materni dispar pe rând, uciși sau îndepărtați, dar Svetlana, victimă atât a manipulării regimului, cât și a afecțiunii filiale, este oarbă la mecanismul psihopatiei lui Stalin.

Atunci când, zece ani mai târziu, adolescenta anglofonă află, dintr-o ediție

a *The Illustrated London News*, adevărata cauză a morții Nadiei Alliluieva, șocul îi furnizează primele resurse de obiectivitate în analizarea conducătorului suprem. Pe măsură ce fetița se transformă în femeie, spiritul gruzin tipic misogin al lui Stalin se manifestă tot mai agresiv. Condamnându-l la 10 ani de lagăr pe cineastul evreu Alexei Kapler, primul iubit al Svetlanei, tiranul îi provoacă acesteia un intens sentiment de culpă pe care îl va resimți până la moarte. Îl va îndepărta și pe primul soț al fiicei, cruțându-i, însă, viața, la rugămințile ei și se va opune, fără succes, divorțului de cel de al doilea soț, fiul ideologului Andrei Jdanov.

Moartea neașteptată a lui Stalin o bulversează pe Svetlana, acum mamă a doi copii. Agonia sa, agravată de mascarada nomenclaturiştilor de la Kremlin, i se instalează în memorie, dând naștere unei reflecții ce nu va rămâne neînsoțită: „Dumnezeu nu le îngăduie o moarte blândă decât celor drepti” (p. 213). Suferința anesteziantă a zilelor aceluia început de martie din 1953 nu reușește să îi menajeze cecitatea ideologică și socială cultivată încă din copilărie. Ea descrie mausoleul lui Lenin în care este înmormântat, inițial, și Stalin, drept „un sanctuar barbar, faraonic al lumii comuniste” (p. 222).

O altă revelație cutremurătoare se produce atunci când, la ordinul lui Hrușciiov, Svetlana citește dosarul Raportului secret. Consternării îi urmează teama de a nu fi persecutată, împreună cu cei doi copii, drept urmașii tiranului pe care noul lider urmează să îl demaște în sânul partidului. Șase ani mai târziu, victimă previzibilă a depresiei și a descumpănirii, ea descoperă salvarea prin credință. Neconsemnat în registrul unei mici biserici dintr-o mahala moscovită, botezul său, la 36 de ani, este întărit de cuvintele preotului ce îi va deveni duhovnic și prieten: „Dumnezeu te iubește chiar dacă ești fiica lui Stalin” (p. 256).

Dar cezura care îi va marca existența, momentul astral căruia nu îi va cuprinde sensul autentic, până la moarte, este exilul în SUA, ca urmare a unei decizii intempestive ce determină, împotriva voinței sale, despărțirea de fiul și fiica rămași la Moscova. La 41 de ani, în plin Război rece, Svetlana Alliluieva se stabilește pe tărâmul libertății. Devenită Lana Peters, în urma căsătoriei cu un american, își publică, entuziast, memoriile, dezvăluind atrocitățile comunismului unui public mesmerizat ce a transformat-o în vedetă, încă de la conferința de presă organizată la aeroport. Cu o naivitate surprinzătoare după experiența dictaturii pe care a trăit-o mediat, Svetlana descoperă efectele dure ale dinamicii capitaliste cu fiecare înșelăciune a editorilor și a jurnaliștilor. Frustrată de experiența cenzurii din țara părăsită, ea se confruntă cu o sufocantă libertate a presei căreia nu îi poate combate virulența nici atunci când încearcă să se ascundă, căutând, cu orice preț, anonimatul.

Actele tragediei de imigrant se vor consuma de-a lungul unui periplu existențial reflectat de un epuizant nomadism – pe parcursul a patru decenii, Svetlana schimbă, alături de fiica sa americană, Olga, zeci de locuințe, atât în SUA, cât și în Occidentul Europei. O neașteptată revenire temporară în URSS îi consolidează amara convingere a impotenței absolute în fața mașinării totalitare. Renegată de către copiii abandonăți, americana

Svetlana, care, într-un moment de euforie, și-a distrus pașaportul sovietic, se resemnează, în egală măsură, în fața eșecului familial, precum și a realității vieții într-o societate abrutizată.

Angoasa i se agravează odată cu întoarcerea, de această dată, definitivă, în SUA. Alimentată de frica patologică de KGB, ea îi marchează și relația cu Olga. Brutală, dar și afectuoasă, legătura transpune abisul dintre esticul cinic și vesticul naiv, într-o dinamică ce acutizează deriva existențială a mamei. După o viață prosperă, aceasta acceptă, cu seninătate, să își petreacă bătrânețea în diverse aziluri și centre sociale modeste, până când un cancer de colon, căruia decide să nu i se opună, îi ia viața, la aproape 86 de ani.

Demonii interiori ai Svetlanei îi vor otrăvi neobositele căutări până la sfârșit. Ființă ciclotimică, posibil bipolară, vulnerabilă și vulnerabilizantă, impulsivă, generoasă și, în egală măsură, de un bizar egoism, ea nu se desprinde niciodată de figura tatălui, pe care o evocă în momentele de marasm. Viclenia sa elaborată, scepticismul său funciar și neîncrederea paranoidă în oameni, pe cea din urmă ajungând să i-o admire, vor rămâne, latent, prinse într-un pervers joc de iubire, stimă și repulsie, ce va governa sufletul acestei rusoaice torturate de un statut damnat. Cartea Beatei de Robien explorează riguros istoria unui blestem reciproc, devenind lectură fundamentală în studiul anatomiei totalitarismului.

Beata de Robien, *Blestemul Svetlanei. Povestea fiicei lui Stalin*, trad. Mariana Piroteală, Humanitas 2018.